

آمار اشعار و شاعران فارسی گو تا پایان قرن پنجم هجری

محمود مدبری

مطابق منابعی که در دست است و اکثر محققان نیز بر آن صحه می گذارند قدیمترین شعر های عروضی فارسی در چهار چوب شعر رسمی ایران بعد از اسلام، مربوط به اوایل قرن سوم هجری است. در این قرن با وجود سلسله های حکومتی طاهریان (۲۰۵-۲۵۹) و صفاریان (۲۵۴-۳۹۳) کم کم به زبان فارسی دری به جهت ضرورت های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی روزگار، بها داده شد و با روی کار آمدن سامانیان (۲۶۱-۳۸۹)، دامنه گسترش زبان و ادبیات هر چه بیشتر افزایش یافت و دهها شاعر در سرتاسر قلمرو ایشان پدید آمد. همین سنت بعد ها مداومتر گشت و با غزنویان (۳۸۷-۵۸۲) و سلجوقیان (۴۲۹-۵۵۲) و دیگر حکومتها، شعر و شاعری رواج قابل ملاحظه ای یافت.

دانستن چند و چون پیشینه ادبیات، بسیار اهمیت دارد؛ پهنه وسیعی در مقابل دیدگان پژوهندگان قرار گرفته که سالها کاربر تلاش در راه آن را می طلبد. یکی از کمبودهای تاریخ ادبی ایران، عدم آمارهای کمی و کیفی دقیق از شاعران، نویسندگان، آثار منظوم و منثور و زمینه های دیگر ادوار گوناگون ادبی است. وجود این آمارها می تواند خطوط مهمی را بر صفحه تحقیقات رسم کند؛ به طوری که پژوهندگان رشته های دیگر علوم انسانی را نیز به کار آید.

در این سطور نام کلیه شاعران قرنهای سوم و چهارم تا پایان قرن پنجم هجری که شعری از ایشان در آثار گذشتگان ثبت شده، به ترتیب تاریخ و با ذکر تعداد ایات باز مانده آنها آمده است. اساس کار پر تلاش در راه آن را می طلبد. یکی از کمبودهای تاریخ ادبی ایران، عدم آمارهای کمی و کیفی دقیق از شاعران، نویسندگان، آثار منظوم و منثور و زمینه های دیگر ادوار گوناگون ادبی است. وجود این آمارها می تواند خطوط مهمی را بر صفحه تحقیقات رسم کند؛ به طوری که پژوهندگان رشته های دیگر علوم انسانی را نیز به کار آید. در این سطور نام کلیه شاعران قرنهای سوم و چهارم تا پایان قرن پنجم هجری که شعری از ایشان در آثار گذشتگان ثبت شده، به ترتیب تاریخ و با ذکر تعداد ادبیات بازمانده آنها آمده است. اساس ترتیب شاعران بر سال وفات و یا حدس زمان آنهاست. نام تعدادی شاعر که هیچ گونه اطلاعی از زندگی شان در دست نیست و ظاهراً مربوط به اواخر قرن چهارم یا اوایل قرن پنجم می شوند به گونه الفبایی در آغاز قرن پنجم قرار گرفته اند.

سعی شده اشعار منسوب هم مورد توجه قرار گیرد و در شمارش به حساب

آید.

لازم به یاد آوری است که بجز شاعرانی که دیوان یا اثر منظوم آنها جداگانه به چاپ رسیده است، تعداد ۲۱۷ نفر از میان آنها که دیوان اشعارشان در طی زمان از میان رفته یا مفقود گردیده یا اصولاً دیوانی نداشته اند، همراه با شرح احوال و شناسایی مراجع تحقیق در باب هر یک و کلیه ایات بازمانده شان جمع آوری و ثبت شده و آماده است و امید که در آینده نزدیک چاپ و انتشار یابد.

قرن سوم

۱- حنظله بادغیسی	۵	بیت
۲- محمود وراق هروی	۲	بیت
۳- ابوسلیم گرجانی	۱۱	بیت
۴- فیروز مشرقی	۹	بیت
۵- محمد بن وصیف سگری	۲۳	بیت

بیت	۵	۶- بسام کورد
بیت	۳	۷- محمد بن مُخلد سگزی
قرن چهارم		
بیت	۱	۱- ابو حفص سُغدی
بیت	۳	۲- مسعودی مروزی
بیت	۲	۳- سپهری بخارایی
بیت	۴	۴- ابوالمؤید رونقی بخارایی
بیت	۱	۵- احمد برمکی
بیت	۱۰۲	۶- ابو الحسن شهید بلخی
بیت	۳۷	۷- ابو عبدالله محمد بن موسی فرالاوی
بیت	۳۸	۸- شاکر بخارایی
بیت	۴	۹- جلاب بخارایی
بیت	۲	۱۰- ابو الحسن محمد بن محمد مرادی
بیت	۱۶	۱۱- ابو طیب محمد بن خاتم مصعبی
بیت	۲۲	۱۲- ابوالمؤید بلخی
بیت	۲	۱۳- طخاری (طحاوی)
بیت	۵	۱۴- ابواسحاق ابراهیم بن محمد جویباری
بیت	۲۵	۱۵- ابوالمثل بخارایی
بیت	۱۲	۱۶- ابو العلاء شوشتری
بیت	۱۲	۱۷- ابوذر حسین ترکی کشی ایلاقی
بیت	۵۵	۱۸- رابعه بنت کعب قزداری بلخی
بیت	۱	۱۹- ابو الحسن خارجی
بیت	۲	۲۰- صانع بلخی
بیت	۱۰۴۵	۲۱- ابو عبدالله جعفر بن محمد رودکی
بیت	۲	۲۲- بلعمی (ظاهرأ ابوعلی بلعمی)

	۴۲۹	ییت	۲۳- ابوشکور بلخی
	۸۷	ییت	۲۴- ابوطاهر طیب بن محمد خسروانی
	۲	ییت	۲۵- خبازی نیشابوری
	۹۵	ییت	۲۶- ابوالعباس فضل بن عباس ربنجی
	۵۵	ییت	۲۷- ابو عبدالله محمد بن حسن معروفی بلخی
	۳۱	ییت	۲۸- بشار مرغزی
(دانشنامه منظوم)	۴۴۸۱	ییت	۲۹- حکیم میسری
	۱۳۰۸	ییت	۳۰- ابومنصور محمد بن احمد دقیقی
	۱۳	ییت	۳۱- ابوذر بوزجانی
	۲	ییت	۳۲- احمد منصور
			۳۳- ابوالمظفر نصر بن محمد
	۲	ییت	استغنائی نیشابوری
	۳	ییت	۳۴- احمد اشنانی جویباری
	۴	ییت	۳۵- ابو عبدالله محمد بن عبدالله جنیدی
	۱۲	ییت	۳۶- خجسته سرخسی
	۳	ییت	۳۷- ابوطیب سرخسی
	۱۶	ییت	۳۸- ابوشعیب صالح بن محمد هروی
	۳۱	ییت	۳۹- طاهر بن فضل بن محمد بن محتاج چغانی
			۴۰- ابوبکر محمد بن علی
	۱۱۲	ییت	خسروی سرخسی
(به لهجه طبری)	۹	ییت	۴۱- دیواره وز (مسته مرد)
	۱۱	ییت	۴۲- ابوزراعه معمری گرگانی
	۱	ییت	۴۳- ابوعلی سیمجوری
	۱	ییت	۴۴- ابو عبدالله محمد بن خفیف شیرازی
			۴۵- ابوالحسن علی بن الیاس
	۵۶	ییت	آغاجی بخارایی

بیت	۷	۴۶- دیلمی قزوینی
		۴۷- ابو محمد منصور بن علی
بیت	۸۴	منطقی رازی
		۴۸- ابو الحسن علی بن محمد
بیت	۱۹	غزوانی لوکری
		۴۹- ابو عبدالله محمد بن صالح
بیت	۴	ولو الجی
بیت	۳۳	۵۰- ابوالقاسم زیاد بن محمد قمری جرجانی
بیت	۴	۵۱- معنوی بخارایی
		۵۲- ابو الحسن علی بن محمد
بیت	۳۲۶	منجیک ترمذی
بیت	۱۰	۵۳- ابوالقاسم بشر یاسین
بیت	۴	۵۴- ابو الفضل محمد بن حسن سرخسی
بیت	۱	۵۵- ابو فضل محمد بن حسن سرخسی
بیت	۳	۵۶- ابو العباس قصاب آملی
		۵۷- ابو ابراهیم اسماعیل بن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
بیت	۸	نوح (منتصر سامانی)
		پرتال جامع علوم انسانی
		قرن پنجم
بیت	۱۰	۱- ابو الخطیر گوزگانی
بیت	۱	۲- ابورافع
بیت	۶	۳- ابو عاصم
بیت	۱	۴- ابو عبدالله ادیب
بیت	۹	۵- ابو علی چاچی
بیت	۱	۶- ابوالقاسم مؤدب
بیت	۱	۷- ابوالقاسم مهرانی

بیت	۱	۸- ابومنصور
بیت	۱	۹- ابونصر
بیت	۱	۱۰- ابونصر مرغزی
بیت	۲	۱۱- ابویوسف هروی
بیت	۱	۱۲- اسماعیل رشیدی
بیت	۱۹	۱۳- ابوالحسن اورمزدی
بیت	۳	۱۴- بارانی
بیت	۱	۱۵- بلجوهر
بیت	۱	۱۶- بوالحر
بیت	۳	۱۷- پروین خاتون
بیت	۱	۱۸- پسر رامی
بیت	۱۷	۱۹- حجاج
بیت	۱	۲۰- حمزه عروضی
بیت	۲	۲۱- خباز قاینی
بیت	۱۱	۲۲- ابوسعید خطیری
بیت	۲۳	۲۳- خفاف
بیت	۱	۲۴- روحانی
بیت	۱	۲۵- زرین کتاب
بیت	۱	۲۶- سهانی (کذا)
بیت	۲	۲۷- سرودی
بیت	۳	۲۸- صفار مرغزی
بیت	۱	۲۹- صانع فضولی
بیت	۱۹	۳۰- شهره آفاق
بیت	۱	۳۱- شمعی
بیت	۳	۳۲- ضمیری
بیت	۸۲	۳۳- طیان مرغزی (ژاژخای)

ییت	۲	۳۴- عبدالله عارضی
ییت	۱۰	۳۵- علی قُرد اندکانی
ییت	۴	۳۶- غمناک
ییت	۴	۳۷- غواص
ییت	۱	۳۸- فاخری
ییت	۱	۳۹- قریحی
ییت	۳۱	۴۰- قریع الدهر
ییت	۲	۴۱- کشفی
ییت	۱	۴۲- کمال عزى
ییت	۱	۴۳- کیا حسینی قزوینی
ییت	۳	۴۴- مجیر غیائی
ییت	۱	۴۵- محمودی
ییت	۱۸	۴۶- ابو شریف احمد بن علی مخلدی گرگانی
ییت	۱	۴۷- مرصعی
ییت	۱	۴۸- مرواریدی
ییت	۳	۴۹- مشفقى بلخى
(یک مصراع)	۱	۵۰- معاشرى
ییت	۱	۵۱- میزانی
ییت	۱	۵۲- میزبانى بخارى
ییت	۱۹	۵۳- یوسف عروضی
ییت	۱۰۴	۵۴- ابو منصور عماره بن محمد مروزی
ییت	۳۳۶	۵۵- ابو اسحاق مجدالدین کسایى مروزی
ییت	۳	۵۶- ابو الفرج سگزی
ییت	۸۰	۵۷- کمال الدین بُندار رازى

(بیشتر)

به لهجه رازی)

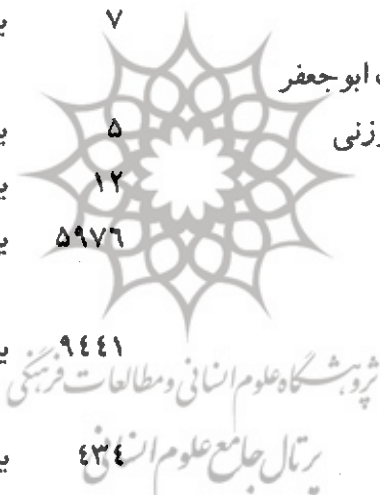
بیت	۵	۵۸- نظام‌الدین ابوالفتح علی بن محمد بُستی
بیت	۲	۵۹- ذوقی
بیت	۱۰	۶۰- شمس المعالی قابوس بن وشمگیر زیاری
بیت	۲	۶۱- شاه شار
بیت	۳	۶۲- ابوعلی حسن بن محمد دقاق نیشابوری
بیت	۵۹	۶۳- ابواللیث طبری
بیت	۲	۶۴- رافعی نیشابوری
بیت	۱	۶۵- رفیعی
بیت	۲	۶۶- رفیع‌الدین نیشابوری
بیت	۲	۶۷- ابوالعباس محمد بن یحیی عنبری
بیت	۲	۶۸- ابونصر جوسوری
بیت	۹	۶۹- محمد بن عبده
بیت	۸۹۰	۷۰- بابا طاهر عریان
بیت	۵۵۷۰۶	۷۱- ابوالقاسم منصور بن حسن فردوسی
بیت	۶۷	۷۲- ابوالحسن علی بهرامی سرخسی
بیت	۸۹	۷۳- ابوالهیثم احمد بن حسن جرجانی
بیت	۲۲	۷۴- ادیب طبری
بیت	۱	۷۵- ابوالحسین احمد بن محمد سهیلی
		۷۶- ابونظر عبدالعزیز بن منصور عسجدی مروزی
بیت	۲۹۸	
بیت	۲۲۴۱	۷۷- عیوقی
مثنوی (۲۲۳۹)		
ورقه گلشاه		
(۲+ متفرقه)		
بیت	۲	۷۸- بدری غزنوی

		۷۹- ابو سعید احمد بن محمد
بیت	۷۸	منشوری سمرقندی
		۸۰- ابوسراقه عبد الرحمان
بیت	۱۷	احمد امینی نجار بلخی
		۸۱- ابو منصور قسیم بن
بیت	۴	ابراهیم بزرجمهر قاینی
بیت	۵	۸۲- ابو محمد عبدالله بن محمد روده بلخی
بیت	۲	۸۳- بهروز طبری
		۸۴- ابوالحارث حرب بن
بیت	۱۰	محمد حقوری هروی
		۸۵- ابو عبدالله عبد الرحمان
بیت	۶	بن محمد عطاردی خراسانی
بیت	۵	۸۶- فرخاری
بیت	۴	۸۷- حقیقی صوفی
بیت	۶	۸۸- کوکبی مروزی
بیت	۴	۸۹- محسن قزوینی
		۹۰- ابو الفضل مسرور بن
بیت	۱۹	محمد طالقانی
بیت	۱۷	۹۱- مظفری پنجدهی
		۹۲- ابوالمظفر مکی بن
بیت	۵	ابراهیم بن علی پنجهیری
بیت	۲	۹۳- هلیله
		۹۴- ابو الحسن علی بن جعفر
بیت (منسوب)	۱۶	خرقانی بسطامی
		۹۵- ابو زید محمد بن علی
بیت	۲۱۹	غضایری رازی

		۹۶- ابوالقاسم عبدالصمد بن
۲	ییت	علی طبری
		۹۷- ابو علی حسین بن
۶۸	ییت (منسوب)	عبد الله بن سینا
۲	ییت	۹۸- ناصری بغوی
۱۹۵	ییت	۹۹- لیبی
		۱۰۰- عبدالجبار زینبی
۷۱	ییت	علوی محمودی
		۱۰۱- ابوالمظفر عبدالجبار بن
۴	ییت	حسین جُمحی
		۱۰۲- ابوالحسن علی بن جولوغ
۸۸۸۶	ییت	فرخی سیستانی
۲	ییت	۱۰۳- ابوالحسن عراقی
		۱۰۴- ابوالقاسم حسن بن
۳۵۱۹	ییت	احمد عنصری
		۱۰۵- ابوالنجم احمد بن قوص بن
۲۷۷۷	ییت	احمد منوچهری دامغانی
		۱۰۶- قصارِ اُمّی
		۱۰۷- ابو محمد بدیع بن محمد بن
۴۵۲	ییت (۴۳۶ مثنوی راحه الانسان + ۱۶ متفرقه)	محمد بلخی (بدایمی)
۱۷	ییت	۱۰۸- مسعودی رازی
		۱۰۹- ابوسعید فضل الله
۸۹۴	ییت (منسوب)	بن ابی الخیر
		۱۱۰- ابوبکر محمد بن احمد
۷	ییت	واعظ سرخسی

	۲	ییت	۱۱۱- احمد حمویه
			۱۱۲- ابو محامد محمد بن عمر
	۴۵	ییت	جوهری صایغ هروی
(۸۸۹۷)	۸۹۱۲	ییت	۱۱۳- فخر الدین اسعد گرگانی
ویس و رامین			
(۱۵+ متفرقه)			
	۲	ییت	۱۱۴- ابو علی لاحق بن یوسف بیهقی
			۱۱۵- ابو نصر منصور بن محمد
	۲	ییت	عمید الملک کندری
	۷۹	ییت	۱۱۶- عبدالملک برهانی نیشابوری
	۱۴	ییت	۱۱۷- صفی الدین یزدی
	۱۲	ییت	۱۱۸- علی بوری تگین
	۱۰	ییت	۱۱۹- ابو المعالی علی بن اسد حارث
			۱۲۰- ابو الحسن بن محمد بن
	۱۱۰۸	ییت	اسماعیل لامعی گرگانی
			۱۲۱- ابو سعد محمد بن عبدالرحمان
		ییت	بن صید لانی گرگانی
			۱۲۲- ابو نصر علی بن احمد
(۹۱۱۰ ییت)	۹۲۹۱	ییت	اسدی طوسی
گرشاسنامه			
(۱۸۱+ متفرقه)			
			۱۲۳- ابو الحسن علی بن حسن بن
	۴۴	ییت	علی بن ابی طیب باخرزی
			۱۲۴- ابو الفتح عبدالکریم
	۵	ییت	بن احمد حاتمی هروی
			۱۲۵- عبد الرحیم (عبد الرحمان)

ییت	۴۰	عیاضی سرخسی
ییت	۱۲	۱۲۶- علی بن محمد شجاعی
		۱۲۷- ابو عبدالله روزبه بن
ییت	۲۰	عبدالله نکتی لاهوری
ییت	۲	۱۲۸- ابو حفص خوزی
		۱۲۹- ابو نصر احمد بن ابراهیم
ییت	۵	طالقانی خراسانی
		۱۳۰- عنصر المعالی کیکاوس
ییت	۴۳	بن اسکندر بن قابوس
ییت	۷	۱۳۱- فصیحی جرجانی
		۱۳۲- کمال الملک ادیب ابو جعفر
ییت	۵	محمد بن احمد مختار روزنی
ییت	۱۲	۱۳۳- دیاجی سمرقندی
ییت	۵۹۷۶	۱۳۴- امانی خراسانی
		۱۳۵- قطران تبریزی
		۱۳۶- ابو اسماعیل عبدالله
رباعیات (منسوب)	ییت	بن محمد انصاری
		۱۳۷- ابو معین حمید الدین
	۱۱۰۴۷	ناصر خسرو قبادیانی
		۱۳۸- نظام الملک ابو علی
(منسوب)	ییت	حسن بن ابو الحسن طوسی
	ییت	۱۳۹- بارع فضلوی هروی
	ییت	۱۴۰- ابو المعالی قومی
	ییت	۱۴۱- ابو حنیفه اسکافی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

(مثنوی)
یوسف وزلیخا (

بیت	۱۰	۱۴۲- کافرک غزنوی
		۱۴۳- ابوالعلا عطابن
(برزوناامه)	۳۹۹۸۸	یعقوب نا کوک رازی
۳۸۰۰۰+ بیژن		
نامہ ۸۸+۱۹۰۰		
(متفرقه)		
بیت	۱	۱۴۴- احمد وانگر
بیت	۲	۱۴۵- پیروزی
بیت	۱	۱۴۶- حامدی
بیت	۴	۱۴۷- دهقان بخوزی
بیت	۱	۱۴۸- ربیعی
بیت	۴	۱۴۹- موقری
بیت	۱	۱۵۰- نجادی (کذا)
بیت	۲	۱۵۱- هزل بستی
بیت	۷	۱۵۲- یزدانی
بیت	۵	۱۵۳- حسین داری
بیت	۲	۱۵۴- ابوالعلا حمزة بن علی مجیری
		۱۵۵- ابوالحسن علی بن عبدالحمید
بیت	۲۲	بن علی دایه بیهقی
		۱۵۶- علی بن ابی القاسم بن ابی
بیت	۲	حفص جلالی مکفوف
بیت	۴	۱۵۷- یحیی بن محمد ضیایی فریومدی
بیت	۱	۱۵۸- ظهیر الملک علی بن حسن بیهقی
بیت	۲	۱۵۹- علی بن محمد حجازی قاینی
بیت	۲	۱۶۰- محمد بن ابی القاسم بن محمد معلم
بیت	۲	۱۶۱- یوسف عامری

۲	بیت	۱۶۲- مجد الدین طالب
۲	بیت	۱۶۳- شیخ بریطی
		۱۶۴- بدیع الزمان ابو عبدالله
۲۵	بیت	حسین بن ابراهیم بن احمد ادیب نطنزی
۱۶	بیت	۱۶۵- لؤلؤی
۲	بیت	۱۶۶- ابو الحسن بستی
۱۰	بیت	۱۶۷- نجیبی فرغانی

۵۸ بیت	۷ شاعر	قرن سوم
۸۶۵۴ بیت بدون احتساب شاهنامه	۵۷ شاعر	قرن چهارم
۱۶۴۵۹۳ بیت با احتساب شاهنامه	۱۶۴ شاعر	قرن پنجم
<hr/>		
۱۷۳۳۰۵ بیت	۲۲۸ شاعر	جمع کل سه قرن

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی